

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ, СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ТА СОЦІОЛОГІЇ**

**СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ПРОСВІТИ БАТЬКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 07-411.1 групи
Спеціальності 231 Соціальна робота
Освітньо-професійної програми
«Соціальна робота»
Спеціалізація: управління персоналом
Аліна ЛЯШКО

Керівник: к.пед.н., доцент Тетяна КОРШУН
Рецензент: к.псих.н., доцент Наталія ТАВРОВЕЦЬКА

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Просвітництво батьків як педагогічна проблема.....	7
1.1. Історія проблеми.....	7
1.2. Педагогічні принципи та особливості соціально-педагогічної просвіти батьків.....	12
РОЗДІЛ 2. Організація соціально-педагогічної просвіти батьків у загальноосвітньому навчальному закладі.....	21
2.1. Етапи організації соціально-педагогічної просвіти батьків.....	21
2.2. Форми та засоби педагогічної просвіти батьків.....	25
2.3. Інноваційні форми та методи педагогічного просвітництва батьків.....	34
ВИСНОВКИ.....	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ	
Додаток А. Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету.....	54

ВСТУП

Актуальність дослідження. Процеси у політиці, соціально-економічній сфері та культурно-духовна криза в українському соціумі спричинили негативний вплив на пересічну українську сім'ю, нівелювали споконвічні моральні та духовні цінності, батьки змушені у першу чергу думати про матеріальне забезпечення дітей, і, як результат, сучасна українська сім'я не може віднайти баланс для побудови власного життя. Тому проблеми соціальної та соціально-педагогічної допомоги таким сім'ям у вихованні дітей на сьогоднішній день стають усе актуальнішими.

Пропаганда педагогічних знань з метою підвищення педагогічної просвіти батьків, організація та проведення заходів, спрямованих на опанування батьками педагогічних знань, – це головні завдання сучасних закладів освіти у роботі з батьками.

У сучасній Україні заклади освіти беруть курс на відкритість для громадськості, батьків та дітей. Батьки є вже не просто сторонніми спостерігачами освітнього процесу, а й активними його учасниками. Саме тому соціально-педагогічна просвіта батьків є одним з принципово важливих факторів повноцінного розвитку та цілісного виховання особистості дитини, на що і спрямована значна частина діяльності закладів освіти та соціального педагога зокрема.

Ця проблематика неодноразово ставала предметом дослідження ряду вчених, серед яких представники різних галузей знань, адже ця тема дійсно багатогранна. Проблема соціально-педагогічної просвіти батьків досліджувалася багатьма психологами: Т. Андрєєва, О. Бодальов, О. Бондарчук, І. Гребенніков, І. Дубровіна, С. Ковальов; соціальними педагогами: Т. Голованова, Л. Гридковець, А. Капська, В. Кравець, В. Кузь, В. Инжеватов, В. Постовий, О. Л. Хромова. Серед

вітчизняних науковців варто відзначити дослідження таких вчених: Л. Буніна, Т. Веретенко, Т. Говорун, І. Зверєва, Г. Лактіонова, В. Кравець, В. Кікінежді, О. Кізь, Н. Шевченко.

Перед колективами сучасних українських освітніх закладів стоїть ряд важливих завдань, серед яких не останнє місце займає налагодження широкомасштабної взаємодії вчителів з батьками дітей.

Численні дослідження з цієї тематики свідчать про те, що багато освітніх закладів проводять активну роботу, спрямовану на пошук оптимальних для обох сторін форм співробітництва з батьками та їх впровадження у практичну діяльність та виховний процес.

Але з плином часу та особливостями історичного розвитку змінюється світ, а разом з ним і взаємовідносини всіх соціальних інститутів. Нова освітня парадигма проголосила батьків суб'єктами освітнього процесу. Значить і на батьків покладена відповідальність за якість освіти своїх дітей.

Незважаючи на важливість і актуальність проблематики соціально-педагогічного просвітництва батьків дотепер не існує єдиного погляду на дану проблему, відсутня спільна теоретична і дослідницька парадигма, не склався повноцінний і концептуальний апарат, що і зумовило вибір теми нашого дослідження **«Сучасні технології соціально-педагогічної просвіти батьків у загальноосвітніх навчальних закладах»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційну роботу (проект) виконано відповідно до наукової теми кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології «Сучасні технології формування професійної активності в умовах трансформації сучасного українського суспільства» (державний реєстраційний № 0117U006790). Тему роботи обговорено та затверджено на засіданні кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології (протокол від 01.11.2019 р. № 4), та наказом по Херсонському

державному університету **Наказ від 16.04.20 20 р. № 376-Д** - Про затвердження тематики кваліфікаційних робіт (проектів) здобувачів ступеня вищої освіти «бакалавр» денної форми навчання у 2019-2020 навчальному році.

Метою роботи є вивчити і теоретично обґрунтувати особливості, зміст, форми і методи соціально-педагогічної просвіти батьків у загальноосвітніх навчальних закладах.

Відповідно до мети поставлено такі **завдання**:

1. Проаналізувати історію проблеми.
2. Охарактеризувати педагогічні принципи та особливості соціально-педагогічної просвіти батьків.
3. Дослідити етапи організації соціально-педагогічної просвіти батьків.
4. Визначити форми та засоби педагогічної просвіти батьків.
5. Охарактеризувати інноваційні форми та методи педагогічного просвітництва батьків.

Об'єкт дослідження – соціально-педагогічне просвітництво батьків.

Предмет дослідження – сучасні технології соціально-педагогічної просвіти батьків у загальноосвітніх навчальних закладах.

Методологічною основою дослідження є системний, особистісно орієнтований, аксіологічний, діяльнісний, синергетичний, компетентнісний, комплексно-інтегрований методологічні підходи, а також такі базові принципи, як об'єктивність, науковість, раціональність, логічність і систематизація педагогічних явищ; діалектична теорія взаємообумовленості соціального й ідеального; міждисциплінарний підхід, зокрема основні положення теорії і філософії права, психології, соціології тощо.

На різних етапах наукового пошуку використано такі теоретичні **методи дослідження**: аналіз результатів вітчизняних та зарубіжних

досліджень для визначення стану соціально-педагогічної просвіти батьків в Україні, характеристики інноваційних підходів у сфері педагогічного просвітництва батьків; аналіз педагогічної, психологічної, соціологічної літератури для визначення основних понять; порівняння, класифікація, систематизація й узагальнення теоретичних й емпіричних даних для класифікації технологій соціально-педагогічного просвітництва батьків у сучасній українській школі.

Практична значущість одержаних результатів полягає у систематизації та класифікації сучасних технологій соціально-педагогічної просвіти батьків.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження обговорювались на засіданнях кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології (протокол від 01.11.2019 р. № 4, від 10.03.2020 р. № 9, від 13.04.2020 р. № 10), а також опубліковані у вигляді статті: Ляшко А. Буктрейлер як інноваційна форма соціально-педагогічної просвіти батьків // ПОЧУЄМО, ЗРОЗУМІЄМО, ДОПОМОЖЕМО. Підсумкова збірка наукових робіт студентів та магістрів соціально-психологічного факультету «Сучасні соціально-педагогічні процеси в Україні: тенденції, реалії, перспективи». – Випуск XII, – 2020. – С. 24 – 26.

Структура і обсяг роботи: складається зі вступу, двох розділів, п'яти підрозділів, висновків та списку використаних джерел (43 найменування). Загальний обсяг роботи становить 53 сторінки, з них основного тексту 48 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ПРОСВІТНИЦТВО БАТЬКІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1. Історія проблеми

У сучасному суспільстві об'єктивно назріла необхідність пошуку нових підходів конструктивної взаємодії батьків і освітніх організацій, у якій би відбивалося об'єднання виховних сил для гармонійного розвитку особистості дитини. Рішення даної проблеми – одна з умов формування громадянського суспільства, у якому вагоме місце займає таке соціальне об'єднання як батьківське співтовариство.

У сучасному суспільстві основи моральних цінностей закладаються у родині. Розвиток особистості дитини ґрунтується на єдності, узгодженості освітньо-виховних впливів дорослих на дитину, а роль сім'ї в системі неможливо переоцінити. Недостатнє знання соціальних і психологічних сторін дитини призводить до руйнування психологічного комфорту сім'ї, заважає емоційному єднанню дитини і батьків, веде до зростання у дітей відхилень в емоційно-вольовій сфері розвитку, де проблеми виникають, як правило, з порушенням внутрішньородинних дитячобатьківських відносин. Порушуються сімейні зв'язки між поколіннями: замінені активним протистоянням авторитету дорослих, ігноруванням думки батьків, педагогів. Причиною низького авторитету батьків часто виступає їхня недостатня освіченість. Педагоги можуть допомогти батькам – навчать їх аналізувати виховну діяльність, змінювати її відповідно до ступеня важливості результату [5, с. 122].

З часів виникнення сім'ї найважливішою її функцією визнається виховна, а батьків вважають першими вихователями своїх дітей. При цьому людство здавна прийшло до розуміння важливості і необхідності спеціальної їх підготовки і навчання батьківства. Свідченням цього є

деякі записи таких священних писань як: «Закони Хаммурапі» (Вавилон – 1750 до н.е.), «Книга Приповістей» (Іудея, цар Соломон – початок 1-го тисячоліття до н.е.), «Бхагавадгіта» (Індія – середина 1-го тисячоліття до н.е.), повчання св. Ієроніма, «Перше вчення отроком» Феофана Прокоповича тощо. Питання керівництва сімейним вихованням детально обґрунтовані у працях філософів і педагогів давнини (Аристотеля, Демокрита, Квентіліана, Плутарха). Унікальний за своєю значимістю рукописний звід правил суспільного і сімейного життя «Домострой» (XVI ст.), який пропонує батькам конкретні та досить суворі засоби і методи виховання та наголошує про піклування про дітей, але радить тримати їх в строгості [37, с. 15].

У XVII столітті чималий внесок в справу педагогічної просвіти батьків внесли праці Е. Славинецького («Громадянство звичаїв дитячих») і С. Полоцького («Обітниця душевна» і «Вечеря душевна»). Так, Е. Славинецький сформулював понад сто шістдесят правил поведінки, яким батьки повинні були б навчати своїх дітей. Звертаючись до батьків, він підкреслював, що зовнішні прояви (виконання правил поведінки) обов'язково відображають внутрішню сутність людини, що зростає. У свою чергу, С. Полоцький звертав увагу батьків на важливість прикладу дорослих у вихованні. Саме батьки – перші вихователі – мають найбільший вплив на дітей. Ще Ж.-Жак Руссо стверджував, що кожний наступний вихователь менше впливає на дитину, ніж попередній. Батьки є тими попередніми по відношенню до всіх інших: вихователя дитячого садка, вчителя початкових класів і вчителів-предметників, яким самою природою віддано перевагу [31, с. 49].

Великий чеський педагог Ян Амос Коменський (1592-1670) «зробив спробу сприяти духовному відродженню молодого покоління». Головний сенс книги Яна Коменського «Материнська школа» полягає у тому, що діти – це найбільше щастя. Співмешкання двох дорослих людей – ще не сім'я. Її «створює» дитина, оскільки уособлює основне

природне призначення сім'ї – розвиток роду людського. За Я.А. Коменським, діти є ні з чим непорівняним скарбом і до них потрібно ставитися з найбільшою дбайливістю. Він вважав, що хороше початкове виховання дитини в сім'ї є міцним підґрунтям її подальшого виховання освіти.

Видатний педагог дає пораду: треба виховувати і навчати дітей ще в дошкільному дитинстві; спізнюватися з цим не можна, бо саме в цей період закладається основа особистості, основа майбутніх успіхів дитини. Вчителі починають не з нуля, а продовжують батьківську працю, вкладену в учня до школи. «Батьки не повинні відкладати виховання до навчання своїх дітей вчителями... Вони самі повинні вивчити способи поводження зі своїми скарбами, згідно з їх цінністю, щоб під їх власним керівництвом діти починали зростати в мудрості і любові у бога і людей», – підкреслював автор [21, с. 63].

У XVIII столітті на державному рівні стали вироблятися суворі вимоги до домашнього виховання дітей, що і отримало відображення на сторінках книги «Юності чесне зерцало». Тоді ж члени «Ученої дружини» (А.Д. Кантемир, І.Т. Посошков, Ф. Прокопович, В.Н. Татіщев) з метою освіти батьків обґрунтовують нові ідеї, методи і засоби сімейного виховання. Німецький педагог Ф. Фребель в кінці XVIII – початку XIX ст. зробив спробу на практиці здійснити підготовку матерів до виховної діяльності. Саме він розробив оригінальну систему суспільного дошкільного виховання і описав прообраз сучасного дитячого садка. Він вважав, що для найкращого результату потрібно виховне партнерство батьків і вихователів [29, с. 47]. Дитячий садок був покликаний надати батькам широке поле для співдіяльності, в якості місця зустрічей, де батьки і діти могли б глибше пізнавати один одного. Фрідріх Фребель мріяв реформувати систему виховання маленьких дітей в сім'ях. Для цього він використовував відкриті практичні заняття,

показові виступи, навчання батьків в рамках дитячого садка, намагався досягти сприяння та повноцінної участі батьків у дитячому розвитку.

У другій половині XIX століття до батьківської громадськості зверталися видатні педагоги, громадські діячі, серед яких і М.І. Пирогов, К.Д. Ушинський. Наприклад, М.І. Пирогов закликав вивчати особливості дітей відповідно до їх віку і в міру цього зважати на їх можливості і потреби. До кінця XIX ст. допомога батькам у вихованні надавалася у педагогічних гуртках, до роботи в яких залучалися лікарі, педагоги, гігієністи [41, с. 65].

Далі, на початку XX століття, питання сімейної освіти розглядалися в працях П.Ф. Лесгафта («Сімейне виховання дитини і його значення») і П.Ф. Каптерєва («Енциклопедія сімейного виховання і навчання»). П.Ф. Каптерєв трактував сімейне виховання як «систематичний, цілеспрямований вплив на дитину дорослих членів сім'ї і сімейного укладу». Саме ці роботи вважаються першими науково обґрунтованими і містять чітко сформульовані цілі, завдання, зміст і методи сімейного виховання.

У 20-х роках XX століття був організований випуск науковопопулярної літератури для батьків, плакатів з тематики сімейного виховання, демонструвалися тематичні діапозитиви та кінофільми тощо. Так, у своїй «Книзі для батьків» та лекціях про виховання дітей А.С. Макаренко доступною мовою, яскравими прикладами показав виховний потенціал батьків, обґрунтував відповідальність сімейного виховання [23, с. 74]. Видатний педагог був переконаний, що сімейне виховання – це не стихійний процес, а цілеспрямована діяльність, що потребує ретельної підготовки і реалізації з застосуванням методів прогнозування, моделювання, планування, проектування, організації взаємин тощо.

У кінці 30-х – на початку 40-х років XX ст. батьки проявляли жвавий інтерес до педагогічних питань. У переважній більшості своїй

батьки охоче слухали лекції на теми про виховання дітей в сім'ї, знайомилися зі спеціальною і художньою літературою. Водночас, ігнорувалася ідея індивідуального підходу до поширення педагогічних знань серед батьків. Недостатньо враховувалися особливості кожної окремої сім'ї.

У другій половині ХХ століття складається державна система педагогічної просвіти батьків, яка ґрунтувалася на пропаганді педагогічних знань та взаємодії суспільного й сімейного виховання. Відповідно до цього з'являються поняття «педагогічний всеобуч», «педагогічна пропаганда», «педагогічна просвіта», «педагогічний лікнеп» тощо [41, с. 92].

У 70-80-ті роки, як зазначав В.О. Сухомлинський, педагогіка стала «наукою для батьків». Він писав: «Удосконалення, поглиблення суспільного виховання означає не применшення, а посилення ролі сім'ї. Гармонійний, всебічний розвиток можливий тільки там, де два вихователі – школа і сім'я – не тільки діють заодно, ставлячи перед дітьми одні вимоги, а й є однодумцями, поділяють одні переконання, завжди виходять з одних і тих же принципів, не допускають ніколи розбіжностей ні у цілях, ні у процесі, ні у засобах виховання». Видатний педагог наголошував, що «сім'я – це первинне середовище, де Людина вчиться творити добро; виховуючи свою дитину, ти виховуєш себе, утверджуєш власне людське достоїнство; батьки і діти – партнери виховного процесу» [31, с. 59].

Відомо, що в ці роки діяв народний університет педагогічних знань з факультетами: сімейного виховання дітей дошкільного віку, сімейного виховання молодших школярів, сімейного виховання підлітків, сімейного виховання старшокласників. Крім того, батьки могли долучитися до педагогічних знань і вмінь у «клубах молодих сімей», у «школах молодих матерів», на спеціальних семінарах при дитячих садках і школах. Ця система роботи з батьками мала переважно

декларативний і профілактичний характер, вона припинила своє існування з розпадом Радянського Союзу. У сучасних умовах поняття «просвіта батьків» трактується як постійний процес саморозвитку дорослих, заснований на свідомому їх прагненні до вдосконалення своєї особистості.

Необхідно відзначити, що якщо спочатку педагогічна просвіта батьків полягала в формальному повідомленні їм відомостей, необхідних для виховання дітей, то сьогодні вона являє собою різноманіття знань. Систематична різнобічна педагогічна просвіта батьків передбачає ознайомлення їх з основами теоретичних знань, а в більшій мірі з практикою роботи з дітьми. Батьки, не володіючи достатньою мірою знаннями вікових та індивідуальних особливостей розвитку дитини і методами сімейного виховання, часом здійснюють його наосліп, інтуїтивно. Такі заходи, у більшості своїй, не можна назвати результативними. Такі сім'ї не скріплені сталими міжособистісними зв'язками батьків та дітей та, як результат, «авторитетом» виступає зовнішнє, у більшості своїй негативне оточення, що призводить до «виходу» дитини з-під впливу сім'ї. У багатьох сім'ях головним недоліком є відсутність емоційної близькості між батьками і дітьми, довірливості, доброзичливості, взаєморозуміння. «Частина батьків і матерів не виявляють необхідного зацікавленого і співчутливого ставлення до життєдіяльності своїх дітей, не надають їм конкретної допомоги в життєвому і професійному самовизначенні. В окремих сім'ях діти ростуть з перекрученими уявленнями про сенс людського життя, справжні чесноти і цінності, з відсутністю поваги і звички до чесної праці» [19, с. 24]. Сучасний розвиток суспільства вимагає особливої гнучкості в сімейному вихованні, вміння вибудовувати, плекати діалог поколінь.

1.2. Педагогічні принципи та особливості соціально-педагогічної просвіти батьків

У процесі педагогічної просвіти батьків повинні вирішуватися завдання, що сприяють оптимізації процесу сімейного виховання, згуртуванню дітей і батьків. Батьки можуть і повинні навчитися ставитися до дитини, як до рівної, розуміти, що неприпустимо порівнювати її з іншими дітьми; відкривати сильні і слабкі сторони дитини і враховувати їх у вирішенні завдань виховання, проявляти щире зацікавлення у діях дитини і бути готовим до емоційної підтримки. Просвіта – це процес пропаганди і поширення культури, що передбачає відносно самостійний і вільний відбір індивідами інформації, що повідомляється.

Просвітництво передбачає наявність зворотного зв'язку, виявлення позицій суб'єктів у ході обговорення тих чи інших питань – у даному випадку учасники (слухачі) більш активні. Педагогічна освіта батьків розглядається як організований процес, який надає батькам особливі можливості у виборі і створенні умов виховання дитини в сім'ї та підготовки її до навчання в школі; це фактор і спосіб здійснення педагогічної допомоги родині, при якому батьки оволодівають знаннями і вміннями рішення психолого-педагогічних і соціокультурних проблем виховання дитини; це процес усвідомлення і визначення цілей, можливостей і способів досягнення бажаних результатів при підготовці дітей до школи, що реалізується у співпраці педагогів, батьків і дітей [9, с. 17]. Педагогічна просвіта – процес поширення освітніми організаціями, засобами масової інформації та іншими соціальними інститутами психологопедагогічних знань з питань виховання, розвитку та формування особистості, що передбачає відносно самостійний і вільний відбір батьками інформації, яка повідомляється.

Просвіта батьків відбувається протягом усього життя людини, носить безперервний характер. Оскільки просвіта батьків процес складний і тривалий, вона має кілька складових:

- латентну (приховану) – коли дитина «вбирає» відносини, прийоми, способи, якими її виховують, виховується, а ставши дорослою людиною, їх відтворює;

- традиційну (прийняту у даній культурі), яка пов'язана з передачею знань, необхідних для життєзабезпечення дитини, та здійснювану традиційними способами навчання;

- ситуативну – коли передача батьками необхідних знань здійснюється за допомогою порад та консультацій, які даються знайомими, рідними, лікарями, вихователями, психологами, педагогами, соціальними працівниками;

- рефлексивну, яка забезпечує аналіз багатовимірних процесів життєвої реальності, наслідків, вчинених батьками дій (дитина розглядається як самостійний суб'єкт відносин) [18, с. 170].

Найчастіше просвіта батьків носить неформальний характер, хоча існують і певні організовані форми їх навчання. Просвіта батьків спрямована на розвиток особистості, у ній і суб'єктом, і об'єктом може виступати сама людина. Батьки самі по багатьом проблемам можуть визначити необхідний їм зміст освіти, виходячи з потреб особистісного розвитку і розвитку своєї дитини. Вивчення батьками самих себе і свого впливу на події, інтеграція отриманих знань в світогляді сприятиме благополуччю сімейного життя, встановлення мирних і добросердних стосунків з дітьми.

Специфікою просвіти батьків є її орієнтація і опосередкований вплив на добробут і життя дітей – звідси відносність багатьох «батьківських знань». Залежно від віку і статі дитини, від умов життя і можливостей сім'ї грамотною буде абсолютно різна поведінка батьків. Ця відносність існувала і раніше, проявляючись у відмінності норм і

правил просвіти батьків бідного, середнього і вищого класів. Для того, щоб процес просвіти батьків здійснювався конструктивно, необхідно, щоб вони самі виступали суб'єктами цього процесу. Тому домінуючими стають питання самоосвіти батьків [28, с. 39].

У сучасному житті, яке має свій складний проблемний ряд, у ситуації, яку можна охарактеризувати як кризову для розвитку людства, змінюються принципи побудови освітнього процесу батьків, орієнтованого на розвиток особистості дитини. Перш за все це зміна його парадигмального ряду: від імперативного до особистісного. Раніше освіта батьків була пов'язана з передачею знань, умінь, навичок і якостей, що дозволяють батькам відтворювати себе і продовжувати культурний і родовий устрій життя. Імперативно задавалося поняття про те, якою повинна бути дитина, потім дорослий, як він повинен вести себе у певних життєвих ситуаціях. Сьогодні, коли відтворення давно сформованих укладів загрожує людству виродженням, а нові способи вирішення проблем, які виникають, ще не включені в спектр культурної спадкоємності, освіта батьків орієнтується на забезпечення відносно грамотного вирішення актуальних завдань. Людині надаються різні знання, що забезпечують альтернативні підходи. Конкретний вибір робить вона сама, пожинаючи плоди можливих помилок.

Отже, мета освіти батьків – добрі взаємини з дітьми, що сприяють повноцінному розвитку дитини і позитивній самореалізації батьків. Йдеться про набуття знань, умінь, навичок, які охоплюють широкий спектр людинознавчих наук і сферу повсякденного життя. Провідна цінність освіти батьків – гарантований розвиток дитини. Відмова від понять «правильний батько», «добре вихована дитина» викликана низькою їх ефективністю. У постійно мінливих життєвих ситуаціях «правильний батько» може виявитися «неправильним», а «добре вихована дитина» – непристосованою до життя [36, с. 51]. Звичайно, хотілося б, щоб існували незмінні правила поведінки батьків і дітей у

тих чи інших життєвих ситуаціях, щоб результати, до яких призводить виконання цих правил, були певними. Однак реальність демонструє постійну зміну навіть найістотніших механізмів: сьогодні дитина частіше робить те, що хочуть від нього батьки, не тому, що вона поважає їх, а тому, що батьки поважають її; не тільки батьки виховують своїх дітей, але все частіше діти вчать і виховують своїх батьків; нав'язування батьками своїх цінностей та ідеалів рано чи пізно призводить до придушення дитини, нерідко й до її опору, який виражається або активно, або пасивно (у формі депресивних станів).

Освіта батьків виконує функцію допомоги, підтримки, захисту і дітей, і батьків. Вона забезпечує грамотність вирішення тих чи інших проблем, ініціює відповідальність людини за своїх дітей і свободу педагогічного вибору. Для побудови ефективної освіти батьків в ситуації нестабільного розвитку суспільства важливе значення мають наведені нижче фактори:

- орієнтація на актуальні, значущі проблеми, що впливають на розвиток дітей;
- розвиток батьківської рефлексії; акцент на емоційний аспект життя батьків;
- врахування особистісного досвіду батьків, постійна апеляція до нього, до інтерпретації життєвих і сімейних відносин;
- гнучкість освітніх програм, варіативність змісту, форм і методів освіти батьків;
- стимулюючий ефект паралельного освітнього процесу батьки – діти; відмова від повчального тону; - об'єднання, консолідація батьків у процесі освіти; визнання свободи волевиявлення батьків, чи брати їм участь в освітньому процесі [42, с. 183].

Просвітництво, на відміну від підтримки і консультування, відноситься до колективних методів співпраці з батьками. Тому потрібно уважно ставитися до формування вчительської спільноти, яка

братиме участь у просвітницькій діяльності. Вчителі мають розробити орієнтовну стратегію психолого-педагогічної освіти і просвіти батьків. Слід урахувати й те, що батьки відчують потребу в самоосвіті й саморозвитку у сфері виховання дітей.

Основні принципи педагогічної просвіти батьків:

1. Гуманістичний характер взаємозв'язку педагога-психолога, дитини та батька: всі учасники є активними учасниками спільної діяльності.

2. Максимальний погляд на індивідуальні особливості людей допомагає організувати педагогічну просвіту за групами проблем: все разом узяте дає можливість підвищити актуальність педагогічної просвіти батьків.

3. Освіта будується, слідуючи логіці розвитку особистості дитини. Систему освіти батьків необхідно створювати з урахуванням всього навчання дитини: воно повинно носити актуальний і випереджальний характер.

4. Принцип індивідуального просування дітей в освоєнні навчального процесу. Різні батьки мають різний темперамент, характер, різну здатність засвоювати знання. Диференціація дорослих обов'язкове, інакше взаємодій дію в педагогічному освіті батьків не буде результативним.

5. Принцип поєднання репродуктивного та творчого аспектів. Мета педагогів полягає не в тому, щоб батьки засвоїли чужі знання, а побудували свою концепцію виховання, приймаючи свою ситуацію і індивідуальності своєї дитини.

6. Участь всього педагогічного колективу закладу освіти в просвіті батьків [30, с. 37].

В основу створення сучасних освітніх програм для батьків можуть бути покладені такі принципи:

- Принцип пріоритетності впливу сімейних відносин, сімейного виховання на становлення особистості дитини.
- Принцип значущості сімейних відносин як провідного компонента виховного потенціалу сім'ї.
- Принцип єдності і несуперечливості впливу сім'ї та освітнього закладу у вихованні дитини.
- Принцип цілісного розвитку дитини, що передбачає відображення різноманіття впливу сім'ї на формування особистості дитини [22, с. 61].

Метою навчання батьків є формування оптимальної батьківської позиції, яка виступає психологічною і виховною спрямованістю батьків та заснована на несвідомій оцінці дитини і виражається в певних способах і нормах взаємодії з ним.

Підвищення рівня педагогічної освіти батьків, на думку Є.В. Головневої, може проводитися засобами: «колективних форм роботи (бесід, лекцій, практикумів, диспутів, конференцій) і індивідуальних (індивідуальні бесіди, консультації). Різні форми роботи обов'язково повинні бути взаємопов'язані і представляти єдину цілісну систему (лекції, практикуми, семінари, бесіди, консультації та ін.)».

Серед форм педагогічної освіти найбільшого поширення набули такі:

- традиційні: батьківські збори, лекції, вечори запитань і відповідей, диспути, дні відкритих дверей;
- нетрадиційні: ділові ігри, регламентовані дискусії, обмін батьківських думок [10].

Форми педагогічної освіти батьків: індивідуальні, групові, публічні виступи та ін.

В освіті батьків найбільшого поширення набули такі засоби навчання: вербальні (бесіди, лекції, виступи на радіо, по телебаченню), публіцистика (друковані та електронні ЗМІ); наочні (плакати, буклети,

пам'ятки); інтерактивні тощо. Наголосимо, що практично безмежні можливості для педагогічної освіти батьків надають Інтернет і різні веб-сайти педагогічної і психологічної спрямованості. Різноманітні форми роботи з батьками дозволяють підійти до вирішення проблеми з різних сторін, аналізувати досвід педагогів, психологів, батьків та дітей. У процесі роботи з батьками можливі найрізноманітніші теми і форми проведення, головне, щоб вони зацікавили батьків, змусили їх переглянути своє ставлення на виховання дітей. Прагнути стати дитині не тільки вихователем і батьком, а ще другом і помічником [5, с. 123].

Великі перспективи має колективна робота з батьками: широка освітленість питань з педагогіки і психології, обмін життєвим досвідом, залучення сім'ї до активної участі в житті школи. Ця робота складається з двох напрямів: перш за все підвищення педагогічної грамотності, культури батьків і створення батьківського комітету, діяльність якого сконцентрована на підвищення рівня навчальної та виховної роботи з дітьми [3, с. 65]. Врахування компетентнісного підходу до освіти і просвіти батьків дозволяє підвищувати рівень таких батьківських компетентностей:

1) психологічна компетентність (якість дій батьків, які забезпечать ефективне розв'язання психологічних проблем і типових завдань, що виникають в реальних ситуаціях сімейного життя і дитячо-батьківських відносинах; володіння основами психологічних знань про вікові особливості розвитку дитини, формуванні особистості, розвитку здібностей дітей; створення сприятливого психологічного середовища для розвитку особистості дитини з використанням життєвого досвіду, основ психологічних знань, загальновизнаних цінностей);

2) педагогічна компетентність (якість дій батьків, які забезпечать ефективне розв'язання педагогічних завдань, пов'язаних з вихованням і розвитком дитини в умовах сім'ї з урахуванням її вікових та особистісних особливостей);

3) комунікативна компетентність (якість дій батьків, які забезпечують ефективну взаємодію з дітьми та іншими членами сім'ї; володіння навичками позитивної поведінки цілісної людини, яка демонструє самоповагу і повагу до інших, вміння грамотно вирішувати сімейні конфлікти і напружені ситуації; володіння навичками активного слухання, аргументації і переконання; підвищення рівня комунікативної культури, в т.ч. у дитячобатьківських відносинах);

4) інформаційна компетентність (якість дій батьків, які забезпечують ефективне сприйняття і оцінку інформації, що надходить в інформаційний простір сім'ї із засобів масової інформації, книг та інших джерел; ефективний пошук, структурування інформації, її адаптація до сприйняття дитиною; відбір і синтез інформації відповідно до системи пріоритетів, орієнтованих на фізичне і психічне здоров'я дитини, толерантне ставлення до оточуючих, культуру статевих стосунків, цінність людського життя; володіння навичками інформаційної етики в дитячо-батьківських відносинах);

5) правова компетентність (якість дій батьків, які забезпечують високий рівень правової культури в сімейному житті і дитячо-батьківських відносинах, заснований на знанні міжнародного та вітчизняного законодавства, що регулює суспільні відносини в сфері сім'ї та шлюбу, захисту прав дитини, освіти) [18, с. 172].

Таким чином, аналіз джерел дає підстави для висновку, що компетентнісний потенціал батьків виявляється в їхніх здібностях до якісного виконання батьківських функцій щодо народження, догляду, виховання та розвитку дітей.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОСВІТИ БАТЬКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

2.1. Етапи організації соціально-педагогічної просвіти батьків

Задля можливості зорганізувати систематичну та високоефективну соціально-педагогічну просвіту батьків важливо знати та враховувати їх освітні потреби та освітній потенціал, базуючись на яких і вибудовувати найбільш оптимальну диференційовану, адаптивну до потреб систему взаємодії з батьками. Загалом така система має уособлювати у собі такі принципи:

- відкритість,
- інформованість,
- співвідношення діяльності педагогів з очікуваннями і потребами батьків;
- стимулювання батьків до співпраці.

А. Безрукова вважає, що проблеми змісту та форм просвіти батьків не можна розглядати ізольовано від соціального та освітнього контексту їх життя та життя дитини. Під час вибору змісту та форм педагогічної просвіти батьків варто звертати увагу на наступні параметри:

- тип сім'ї (повна, неповна, нуклеарна, розширена);
- вік батьків, їх освітній рівень і професійну приналежність,
- соціально-економічне становище сім'ї,
- чи перебувають батьки у шлюбі,
- чи обоє батьків є рідними;
- родові і національні традиції сім'ї,
- ставлення до релігії,
- тип взаємин у сім'ї і стиль сімейного виховання [5, с. 122 – 126].

Водночас треба оцінювати стать дитини, віковий етап її розвитку, фізичне та психічне здоров'я, наявність та характер порушень у розвитку, причини девіантної поведінки, це також має свій вплив на процес відбору змісту освіти батьків.

Необхідність методичного забезпечення процесу взаємодії освітнього закладу з сім'єю як інститутів соціалізації особистості сьогодні очевидна, оскільки методична оснащеність є однією з умов ефективності й одним із засобів досягнення якості діяльності та її результатів.

Оцінюючи ефективність методичного забезпечення процесу взаємодії освітнього закладу з сім'єю, необхідно виділити такі його різновиди: інформаційно-методичне, нормативно-методичне, технологічне, програмне.

«Методичне забезпечення – це ціла система, яка координує й інтегрує такі сфери, як діяльність, спілкування і самопізнання в освітній установі, що включає в себе апробування та впровадження в педагогічну практику ефективних моделей, методик і технологій, підсистему інформування, освіти та навчання викладачів і батьків, спільний аналіз якості діяльності та її результатів, відстеження і систематичне зняття показників, система спостереження та вивчення діяльності щодо соціального становлення дітей (моніторинг), узагальнення та поширення ефективного досвіду психолого-педагогічного супроводу процесу підвищення педагогічної культури батьків» [21, с. 65].

Аналіз сучасних праць щодо досвіду роботи із батьками дає змогу визначити такі тенденції:

- по-перше, зростає зацікавленість батьків у допомозі та освіті (збільшилась кількість звернень батьків за консультацією),
- по – друге, змінився характер запитів батьків (більш конкретний, обґрунтований),

– по-третє, змістом звернень батьків дітей є потреба визначити рівень розумового і психічного розвитку дитини, задатки та здібності дитини, допомоги у вихованні та навчанні дітей, особливо у випадках розвитку дітей із відхиленням у поведінці (агресивність, замкнутість, сором'язливість, невпевненість у собі, фантазування, емоційна нестійкість, нервовість) [28, с. 74].

У загальному плані можна визначити кілька етапів організації діяльності з освіти батьків: діагностичний, консультаційний, безпосередньо процес навчання, моніторинговий.

1. *Діагностичний*, що дозволяє виявити реально існуючі проблеми батьків, їх ціннісні орієнтації в житті, освітні потреби батьків, рівень загальної культури, провести типологізацію групи, яка обстежується. Даний етап може також містити діагностику міжособистісних стосунків у родині, використовуючи психодіагностичні методики дослідження.

2. *Консультаційний*, коли в бесіді з андрагогом (людиною, яка керує процесом освіти дорослих) батько може визначити необхідний зміст, зручні для нього форми і методи навчання, своє освітнє замовлення, намітити освітній маршрут. Процес консультування є важливим етапом з точки зору чіткого формулювання запиту батьків та побудови цільової програми подальшого освітнього процесу.

3. *Безпосередньо процес навчання*, що проходить у різних формах, відповідно до побажань батьків. Змістовне наповнення та власне форми взаємодії повинні формувати критичне ставлення до особистої діяльності педагогічного спрямування в сім'ї, вдосконаленню вміння аналізувати конкретні педагогічні ситуації віднайти вірні рішення, а також надати можливість батькам сформулювати своє ставлення як вихователів та намітити перспективу виховування дитини. У процесі навчання батьків доцільно постійно звертатися до їх власного позитивного досвіду, використовувати активні та інтерактивні форми

навчальної взаємодії, здійснювати педагогічний аналіз окремих випадків і ситуацій виховання дитини в сім'ї, її поведінці і діяльності.

Проблемне поле педагогічної освіти батьків може містити такі блоки:

- зміни у суспільстві та виховання дітей у сім'ї;
- психологічні, фізіологічні й педагогічні основи виховання дітей у сім'ї;
- батьки і діти: мистецтво спілкування і взаємодії;
- здоров'я дітей, корекція відхилень, популяризація здорового способу життя, формування стресостійкої особистості;
- духовно-моральний розвиток і виховання дітей у сім'ї;
- відповідальне компетентнісне батьківство як умова ефективного розвитку дитини;
- психолого-педагогічний супровід дитини, яка опинилася у складній життєвій ситуації [36, с. 42].

Така система сприятиме формуванню батьків новітніх поглядів та позицій щодо освіти та виховання дитини як багатогранного, активного та адаптивного процесу взаємодії між нею та дорослими, оволодіння певними методами та прийомами педагогічного впливу, доброзичливого відношення до дітей, серйозного та відповідального ставлення до виконання власних обов'язків.

Обмін досвідом виховання дітей у сім'ї найкраще сприяє критичному самоаналізу педагогічних дій батьків. При цьому завжди треба пам'ятати про тактовність під час спілкування з батьками, збуджувати їхній природний потяг до самовдосконалення, розвивати й заохочувати позитивні прагнення щодо кращого виховання своїх дітей.

4. *Моніторинговий*, що допомагає простежити результати навчання, зрозуміти, наскільки вони відповідають побажанням і позитивному розвитку батьків, простежити післядію освіти. Результати освіти батьків можуть виявлятися в різних аспектах:

- у тому, яке місце займає дитина в житті батьків, чи відчуває вона свою безпеку і захищеність;

- у поліпшенні відносин з дитиною, у взаєморозумінні;

- в усвідомленні батьком значущості своєї батьківської діяльності, появі батьківської відповідальності, що розповсюджується не тільки на свою дитину, а й на інших дітей;

- в оптимістичному погляді батьків на життя, на можливість вирішення батьківських і сімейних проблем;

- у розумінні закономірностей людського життя, появі цілісного світогляду, відчуття справжності життя;

- у вияві батьківської солідарності, згуртованості, організованих форм позитивної активності [43, с. 109].

Досягнення цих результатів свідчить про стійкість системи освіти батьків і її здатності до саморозвитку, що дозволяє прогнозувати успішність і ефективність освітнього процесу.

2.2. Форми та засоби педагогічної просвіти батьків

Педагогічна просвіта батьків завжди передбачала різноманітні форми роботи. Найбільш поширеними у сучасних освітніх закладах є індивідуальні та колективні. Науковці визначають два великих блоки форми педагогічної просвіти батьків з умовними назвами:

- «Форми навчання батьків, перевірені часом» (традиційні – які витримали випробування часом, тривало й продуктивно застосовуються, але вимагають переосмислення їх сутності відповідно до вимог сьогодення: батьківські збори, батьківські конференції, лекції, вечори запитань і відповідей, диспути, семінари, дні відкритих дверей тощо);

- «Форми навчання батьків, зумовлені змінами» (нетрадиційні: ділові ігри, регламентовані дискусії, обмін батьківських думок тощо) [3, с. 15].

Робота з колективом батьків має великі педагогічні можливості, зокрема: одночасне донесення педагогічної інформації широкому загалу, взаємообмін досвідом, створення в необхідних випадках громадської думки, залучення батьків до участі у житті класу. Така робота ведеться у двох напрямках: підвищення педагогічної культури батьків і у зв'язку з цим вдосконалення виконання ними обов'язків вихователів своїх дітей та об'єднання батьків у згуртований колектив, діяльність якого спрямована на підвищення рівня навчально-виховної роботи з усіма учнями класу.

Універсальною формою взаємодії педагога з батьками є класні та загальношкільні батьківські збори. Головне завдання цієї роботи – активізувати виховний потенціал сім'ї, надати їй цілеспрямованого і суспільно значущого характеру. Загальні педагогічні вимоги до проведення батьківських зборів:

1. Батьківські збори повинні просвіщати батьків, а не констатувати помилки та невдачі дітей у навчанні.
2. Тема зборів має враховувати вікові особливості дітей.
3. Збори повинні носити як теоретичний, так і практичний характер: розбір ситуацій, тренінги, дискусії і т. д.
4. Учасники зборів не повинні займатися обговоренням і засудженням діяльності учнів [10].

Класні батьківські збори проводяться один раз на чверть, за необхідності їх можна проводити і частіше. «Батьківські збори повинні стати школою освіти батьків, має розширювати їх педагогічний кругозір, стимулювати бажання стати хорошими батьками. На батьківських зборах йде аналіз навчальних досягнень учнів, їхніх можливостей, ступеня просування класу у навчальній діяльності. Батьківські збори - це можливість демонстрації досягнутих дитиною успіхів. Розмова на зборах повинна йти не про оцінки, а про якість знань і міру інтелектуальних зусиль, відповідних пізнавальної та моральної

мотивації. До батьківських зборів необхідно готувати виставки творчих робіт учнів, їхніх досягнень, і не тільки у навчальній діяльності. Існує багато варіантів проведення батьківських зборів. Їх характер і спрямованість підказує процес життєвого циклу класу, система організації роботи в дитячому колективі. Тематика і методика зборів повинні враховувати вікові особливості учнів, рівень освіченості та зацікавленості батьків, цілі та завдання виховання, що стоять перед школою». Разом із тим, такий громадський контроль своїми рішеннями визначає завдання, зміст і напрями роботи батьківського колективу класу у навчальному закладі, а також виховання дітей у сім'ї. На класних зборах батьків обирають батьківський комітет – актив, який міг би організувати дієву допомогу школі; підбивають підсумки роботи з учнями за певний час, вирішують організаційні й господарські питання [25].

Ефективність навчання батьків на класних зборах значною мірою залежить від вибору для обговорення актуальних педагогічних проблем. Алгоритм підготовки класних батьківських зборів включає:

1. Вибір теми зборів.
2. Визначення мети батьківських зборів.
3. Вивчення класним керівником та іншими організаторами зборів науково-методичної літератури з проблеми.
4. Проведення мікродосліджень серед дітей та батьків.
5. Визначення форми, етапів батьківських зборів, засобів і прийомів спільної роботи його учасників.
6. Лекція /бесіда класного керівника на психолого-педагогічну тему. Узагальнення, обмін думками з питання, яке розглядається. Розроблення рекомендацій, пам'яток для батьків.
7. Повідомлення класного керівника про стан навчально-виховної роботи у класі.

8. Обговорення і вирішення поточних питань, що стосуються життєдіяльності класу.

9. Прийняття рішення зборів. Інформація про проведення наступних зборів, оголошення їх теми і плану проведення [33, с. 69].

Ефективною формою в навчанні батьків є також загальношкільні збори, які готуються за схожим алгоритмом, але відрізняються чисельністю, ширшим спектром питань та врахуванням інтересів різних вікових груп учнів. Як свідчить аналіз електронних джерел, загальношкільні батьківські збори проводяться, як правило, не більше двох разів на рік. Тематика таких зборів має характер звіту роботи школи за певний період часу. На них виступають директор, його заступники, звітує про роботу батьківський комітет школи. Наприклад, навчальний заклад пройшов атестацію і хоче познайомити колектив батьків з досягнутими результатами. «Загальношкільні батьківські збори можна використовувати для демонстрації позитивного досвіду виховання в сім'ї. Так, в кінці навчального року можливе нагородження сімей з позитивним досвідом виховання дітей» [38, с. 99].

Однією із традиційних форм є батьківські конференції, які спрямовані на обговорення актуальних проблем суспільства, активними членами якого стануть і діти. Проблеми конфліктів батьків і дітей та шляхи виходу з них. «Наркотики», «Сексуальне виховання в сім'ї» – ось теми батьківських конференцій. «Батьківські конференції повинні готуватися дуже ретельно, з обов'язковою участю психологів, соціального педагога, які працюють у школі. У їх завдання входить проведення соціологічних і психологічних досліджень з проблеми конференції та їх аналіз, а також знайомство учасників конференції з результатами досліджень. Активними учасниками конференцій виступають самі батьки. Відмінною особливістю конференції є те, що вона приймає певні рішення чи намічає заходи щодо заявленої

проблеми. Батьківські конференції мають величезне значення в системі виховної роботи школи» [30, с. 126].

Індивідуальні консультації – одна із найважливіших форм взаємодії класного керівника з сім'єю. Особливо вона необхідна, коли педагог набирає клас. Для того щоб подолати занепокоєння батьків, острах розмови про свою дитину, необхідно проводити індивідуальні консультації-співбесіди з батьками. Готуючись до консультації, необхідно визначити ряд питань, відповіді на які допоможуть плануванню виховної роботи з класом. Індивідуальна консультація повинна мати ознайомлювальний характер і сприяти створенню гарного контакту між батьками і вчителем. Вчитель повинен дати батькам можливість розповісти йому все те, з чим вони хотіли б познайомити вчителя в неофіційній обстановці, та з'ясувати необхідне для своєї професійної роботи з дитиною:

- особливості здоров'я дитини;
- його захоплення, інтереси;
- переваги у спілкуванні в сім'ї;
- поведінкові реакції;
- особливості характеру;
- мотивація навчання;
- моральні цінності сім'ї [19, с. 30].

У ході індивідуальної консультації можна використовувати анкету «Моя дитина», яка заповнюється педагогом спільно з батьками. Серед орієнтовних запитань анкети можна запропонувати такі:

1. Коли дитина народилася, то...
2. Найцікавішим у перші роки життя в ній було...
3. Про здоров'я можна сказати, що...
4. Ставлення дитини до школи було... тощо.

Однією з форм взаємодії класного керівника і сім'ї є відвідування учня вдома. Педагог повинен попереджати про передбачуване візит з

зазначенням дня і цілі відвідування. Відвідування можливо тільки після отримання дозволу батьків. Відвідування педагогом сім'ї повинно залишити в сім'ї добре враження. Для цього необхідно спочатку поговорити на абстрактні теми, розпитати про традиції, звичаї, спільне проведення часу в сім'ї і лише потім обговорювати причину приходу в сім'ю [12, с. 51].

Батьківські університети – форма роботи з батьками, мета якої полягає в розгортанні просвіти та наданні батькам допомоги і знань з виховання та навчання дітей в умовах сім'ї, сприянні поглибленню зв'язків між школою та родиною тощо. Батьківські університети створюють на базі шкіл як головних центрів формування педагогічної культури. У певний час і певні дні проводяться лекції, педагогічні консультації, семінарські та практичні заняття, де не лише даються поради батькам, але й відбувається обмін досвідом виховання, думками, організовуються виставки літератури.

Окрім цього, поширеними сьогодні є і школи для батьків та малі батьківські академії. Як свідчить дослідження Л.В. Любчак: «Вони є диференційованою формою проведення психолого-педагогічної просвіти батьків, бо проводять заняття окремо для різних груп батьків (наприклад, для майбутніх батьків, для молодих батьків, для багатодітних батьків, для неповних сімей, сімей зі складними дітьми та інших), враховуючи інтереси та вікові особливості кожної групи» [23, с. 74].

Батьківський лекторій (лекції, семінари, педагогічний практикум) сприяє підвищенню педагогічної культури батьків, їхньої психолого-педагогічної компетентності у сімейному вихованні під час вироблення єдиних підходів сім'ї та школи до виховання дітей. Лекція – це форма психолого-педагогічної просвіти, що розкриває сутність тієї чи тієї проблеми виховання. Одна з необхідних умов лекції – спирання на досвід родинного виховання. Метод спілкування під час лекції –

невимушена розмова, діалог зацікавлених однодумців. Тематика лекцій має бути різноманітною, цікавою й актуальною для батьків, наприклад: «Вікові особливості підлітків», «Що таке самовиховання?», «Індивідуальний підхід та врахування вікових особливостей підлітків у сімейному вихованні», «Вплив молодіжної субкультури на формування мотивів поведінки підлітків», «Статеве виховання дітей в сім'ї» тощо [36, с. 92].

Семинар – активна форма педагогічної просвіти батьків. Передбачає попередню самостійну роботу батьків і вчителів (вивчення літератури, досвіду, підготовка виступів, доповідей, тез, запитань). Питання визначаються заздалегідь; після виступів здійснюється обмін думками. Тематику семінарів із батьками можуть бути:

- Підліткова праця: правознавчий аспект;
- Родинне виховання: традиції і сучасність;
- Протидія домашньому насильству і конфліктам;
- Взаємодія сім'ї та навчального закладу;
- Підліток і соціум: проблеми самореалізації [43, с. 311].

«Педагогічні практикуми – це форма вироблення у батьків педагогічних умінь щодо виховання дітей, ефективного вирішення будь-яких педагогічних ситуацій, своєрідне тренування педагогічного мислення батьків-вихователів». Під час педагогічного практикуму вчитель пропонує знайти вихід із певної конфліктної ситуації, що може скластися у взаєминах батьків і дітей, батьків і школи тощо, пояснити свою позицію в тій чи тій непередбачуваній ситуації, яка реально виникла. Для практикуму доцільно запропонувати аналіз реальних ситуацій, коли порушувалися права дитини, виникали конфлікти в сім'ї чи класі, у групі однолітків, діти відчували жорстоке поводження (мобінг). Перед роботою над ситуацією доцільно поставити такі запитання:

1. Що було приводом до конфлікту, застосування жорстокого поводження? Причиною?
2. Як можна захистити дитину?
3. Що дитина може зробити сама?
4. Чого не врахували діти і батьки?
5. Що можна було б зробити, щоб не потрапити у конфліктну ситуацію, під хвилю насильства?
6. Чи є винні в цих історіях? Хто? Чому? [26].

Сутність практикумів полягає в тому, що після прослуховування інформаційного повідомлення, міні-лекції чи бесіди на певну тему, з метою закріплення отриманої інформації, поглиблення її зв'язку з тактикою сімейного виховання, батьки отримують завдання з рекомендацією для педагогічної самоосвіти, доручення, спрямоване з поліпшення виховання дітей у сім'ї, на допомогу класу чи навчальному закладу. Педагогічні практикуми, таким чином, спонукають батьків до активних дій, озброюють їх уміннями, навичками з виховання дітей.

Консультації як форма роботи з батьками, має на меті надання спеціалізованої допомоги батькам з різних проблем сімейного виховання, коли вони за нею звертаються. Ці проблеми є непередбаченими для консультанта, тому вимагають від нього не лише глибокої підготовки, а й умінь проаналізувати проблеми, виділити їх причини та наслідки, володіти системним підходом у вирішенні проблем. Консультації можуть бути:

- а) за кількістю сімей: масовими, груповими, індивідуальними;
- б) за участі членів родини: з усією родиною, з батьком, матір'ю та дитиною,
- в) за місцем проведення: у стаціонарному приміщенні (школі, центрах соціальної допомоги) і не в стаціонарних умовах, виїзні (на підприємствах, установах освіти, за місцем проживання, клубах) [13, с. 10].

Під час консультацій можуть надаватися батькам так звані «Сімейні шкатулки» – підбір матеріалів з досвіду сімейного виховання, які можуть включати опис традицій, сімейних свят, щоденник матері, опис складних ситуацій з варіантами їх вирішення.

Ще однією формою соціально-педагогічної роботи з батьками є поширення серед них буклетів і брошур про права дитини, попередження насильства в сім'ї, подолання стресу, конфліктів, дитячих примх, про навчання дітей безпечній поведінці. Ці буклети можуть містити цитати з міжнародних документів про права дитини, роз'яснення їх, поради щодо їх застосування, адреси установ, куди слід звертатися у разі порушення цих прав, опис типових ситуацій та шляхи їх вирішення, конкретні поради і рекомендації щодо поведінки в екстремальних ситуаціях.

Зазначимо, що перелічені форми роботи з батьками можуть існувати окремо або поєднуватися з:

- демонстрацією короткометражних науково-популярних та повнометражних художніх фільмів, присвячених вихованню дітей;
- виставками: «Світ захоплень нашої сім'ї», прикладної, декоративної творчості, родинних альбомів, колекцій дитячих малюнків та виробів, виставками педагогічної літератури;
- вечорами: «На сімейний вогник», «Портрет сім'ї», сімейних традицій, «Батьки очима дітей» (під час підготовки діти пишуть твори «Я і мій тато (мама)»);
- випусками тематичних газет «Дозвілля родини», «Говорять професії батьків» та інших;
- конкурсами «Нумо, тати (мами)», «Що, де, коли?», «Тато, мама і я – дружна сім'я»;
- сімейними святами в класі (спільне проведення днів народження дітей, календарних народних свят) [2, с. 451].

Головний сенс такого різноманіття форм роботи школи з родиною це створення активної виховної взаємодії між провідними ланками життя дитини задля усебічного розвитку особистості дитини. Ця взаємодія базується передусім на постійній увазі освітнього закладу до розвитку вихованців, вчасні та виважені рекомендації педагогів, врахування специфіки та можливостей кожної конкретної сім'ї, а також надання необхідної практичної підтримки під час проблем у вихованні.

2.3. Інноваційні форми та методи педагогічного просвітництва батьків

Поряд із традиційними, застосовуються і нетрадиційні, інноваційні форми роботи з батьками. Їх різноманіття залежить від креативності педагогічного колективу і бажання втілювати ці форми у життя. Прикладом нетрадиційних форм роботи з батьками можуть бути: вернісажі, спільне оформлення альбомів, спільна цікава справа тощо [10].

До інноваційних форм відносимо: звукові листи, бібліотеки відеоматеріалів з різних проблемних питань, школи взаємодопомоги, електронні міні-бібліотеки, інтернет-сайти для батьків, демонстрація фільмів, тренінги, 10-12 хвилинні стрічки, що ілюструють конкретні ситуації, взяті з повсякденного спілкування батьків та дітей, презентації і прем'єри книг, «interaction room» та буктрейлери.

Тренінги та інтерактивні техніки. У процесі реалізації психолого-педагогічного технологічного підходу в організації просвіти батьків важливу роль відіграють застосування тренінгів та інтерактивних технік.

«Інтерактивні техніки (від англ. слова interaction — взаємодія) — це техніки, які забезпечують активну взаємодію менеджерів і персоналу організацій (або представників кожної із зазначених категорій окремо) в умовах навчальних тренінгів та семінарів, спрямованих на їх підготовку

до розв'язання актуальних управлінських і професійних завдань (Поняття про інтерактивні техніки)» [17, с. 26]. Термін «інтерактивні техніки», разом з активізацією пізнавальної діяльності учасників занять, відображає також орієнтацію занять на забезпечення їх ефективної міжособистісної взаємодії. Це досягається відповідними засобами:

- спеціальним територіальним розміщенням учасників заняття;
- організацією їх спільної діяльності в діадах і малих групах;
- створенням умов для реалізації різних видів вербального та невербального спілкування;
- вирішенням навчальних і реальних професійних проблем;
- забезпеченням зворотного зв'язку, здійсненням рефлексії занять тощо [12, с. 52].

Використання такого підходу сприяє обміну думками, позиціями, цінностями, досвідом учасників занять, дає можливість ознайомитися з різними, часто протилежними думками, сформулювати толерантне ставлення, усвідомити власну позицію з тих чи інших питань, прийняти певні рішення, які є актуальними для організації (її окремого відділу) в будь-який момент її розвитку.

Ефективною психолого-педагогічною технологією є використання змістовно-сміслових інтерактивних технік. «Мета змістовно-сміслових інтерактивних технік – це сприяння безпосередньо вирішенню цілей та завдань, поставлених перед заняттям, наприклад, проаналізувати зміст феномена конфлікт, виділити види конфліктів, обґрунтувати позитивні та негативні функції конфліктів, проаналізувати власні індивідуально-психологічні особливості, які можуть впливати на поведінку в конфлікті тощо» [30, с. 146].

Зазначена група включає такі основні техніки: *«мозкові штурми»; аналіз педагогічних ситуацій; рольові ігри; тренінги та ін.*

Мозкові штурми - техніка, в основі якого лежить генерування нових ідей. Здійснюється відповідно до особливостей мислення людей:

ті, хто здатний до фантазії, стають генераторами нових ідей, ті, хто є реалістами, - критиками.

Рішення проблеми здійснюється поетапно:

1. Мотивація до колективного вирішення проблеми.

2. Постановка проблеми, сутність, причини виникнення, шляхи вирішення, які вже застосовувалися, ефективність цих заходів, традиційні шляхи, які взагалі існують, і можливості їх застосування, наслідки для майбутнього, ключове питання: «Як запобігти? Як усунути? Як поліпшити?»

3. Генерація ідей групою генераторів.

4. Аналіз і критика ідей. Пошук та запис негативного в ідеях.

5. Вибір кращого варіанту вирішення проблеми [36, с. 85].

При цьому учасники мають дотримуватися таких основних правил:

- назвати якомога більше аспектів, сторін, аналізуючи те чи інше явище, процес: чим більше – тим краще;
- не оцінювати висловлені ідеї, підходи, а лише назвати їх;
- назвати найбільш неймовірні, незвичайні і навіть абсурдні ідеї, тому що саме серед них можуть бути ті, які ви шукаєте.

«Мозковий штурм» може використовуватися в трьох основних формах:

- індивідуальній (коли кожен учасник заняття генерує ідеї самостійно, а потім, за необхідності, знайомить з ними інших);
- парній (коли ідеї генерують разом двоє учасників заняття з подальшою їх презентацією перед групою);
- груповій (коли група спільно генерує ідеї, або ж додає свої ідеї до тих, які представляє окрема людина чи пара учасників) [43, с. 562].

Враховуючи те, що у вітчизняній системі освіти донедавна практично була відсутня орієнтація на використання «мозкового штурму», впровадження такої інтерактивної техніки на перших етапах

викликає певні труднощі (оскільки не всі учасники заняття мають відповідну мотивацію та підготовку, то кількість генерованих ідей не є зовсім великою). Але по мірі набуття учасниками занять досвіду й актуалізації у них відповідної мотивації (у визнанні, самореалізації тощо) така техніка дедалі більше стає ефективною [28, с. 45].

Суть такої інтерактивної техніки, як аналіз педагогічних ситуацій, полягає в тому, що учасники заняття в процесі сумісної групової діяльності наводять приклади проблемних ситуацій, які описуються й аналізуються за таким планом:

- зміст ситуації;
- обґрунтування складності та значимості ситуації в конкретних умовах;
- опис рішення, яке було прийняте учасниками для вирішення проблеми;
- аргументації з приводу прийнятого саме такого рішення, а не інакшого;
- до яких результатів (позитивних чи негативних) призвело таке розв'язання ситуації;
- чи можна було вирішити ситуацію, враховуючи результати іншим чином та ін.

Аналіз педагогічних ситуацій може здійснюватися *на різних рівнях*:

- індивідуальному (при виконанні завдань з наступним їх обговоренням у навчальній групі);
- парному (коли двоє слухачів спільно аналізували ситуацію і пропонували варіант її вирішення іншим);
- груповому (групи у складі чотирьох-п'яти осіб вирішували ситуації і взаємо-рецензували одна одну) [19, с. 32].

Слід зазначити, що педагогічні ситуації могли бути заздалегідь підготовлені керівником заняття або запропоновані батькам, зважаючи на їх інтереси та досвід спілкування.

Застосування рольових ігор. Рольові ігри як вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, у процесі якого формується і вдосконалюється самоуправління поведінкою. «У просвітницькій роботі з батьками доцільно застосовувати ігри як метод формування знань, умінь або ставлень. Характеризуючи ж гру в загальному плані, можна сказати, що одержуване в її процесі емоційне задоволення сприяє успішному розв'язанню конфліктів, які виникають у повсякденному житті» [11, с. 117].

Рольова гра – складна системна інтерактивна техніка, у процесі застосування якої використовується рольова структура ведення заняття, тобто певний набір ролей, які регламентують діяльність і поведінку його учасників. Організаційною одиницею рольової гри виступає умовна проблемна ситуація. Вона розгортається у процесі заняття як окремий сюжет.

В його основу може бути покладена навчальна або реальна проблема, формування якої містить відповідне питання (або серію питань). Для проведення рольової гри, крім проблемної ситуації, також необхідний достатній для відтворення даного сюжету набір ролей (учасників управлінської ситуації), які розподіляються між учасниками заняття. «Кожній особі, що бере участь у грі, відведена певна роль у вигляді рольових приписів від керівника, яких вони мусять дотримуватися протягом гри» [21, с. 126].

Рольова гра проходить у кілька етапів. Спочатку керівник заняття повідомляє учаснику тему, мету, ознайомлює всіх партнерів зі змістом кожної ролі, після чого створюються рольові групи. Далі здійснюється опанування ролей і з'ясування суті проблемного питання чи сутності

ситуації. Протягом наступного стану учасники гри готуються безпосередньо до обговорення проблеми чи відтворена ситуації, тобто формують спільну думку щодо питань, які їм належить опрацювати на занятті, або ж виробляють стратегію поведінки в управлінській ситуації, закладену певною роллю. У міру готовності учасників гри починається етап обговорення проблеми або відтворення «реальної» ситуації. Виголошення міркувань послідовно надається різним рольовим групам, які висловлюють власну позицію з аналізованої проблеми або ж моделюють необхідні «конфліктні» дії [39, с. 63].

Упродовж гри керівник визначає смислову лінію аналізу теоретичної проблеми або педагогічної ситуації, порушує чи ставить додаткові запитання і завдання. Він заохочує до гри всіх присутніх в атмосфері доброзичливості, взаємодопомоги, рівноправності. Керівник завершує заняття підбиттям підсумків, наголошуючи на змісті та реалізації психолого-методичного замислу.

У сучасній науці існують різні класифікації рольових ігор. Однією з можливих є така класифікація, в основі якої лежить тип завдань та ролей, що використовуються під час гри. Отже, виділяють навчально-рольові та ділові ігри. Основне призначення навчально-рольової гри полягає в тому, щоб за допомогою так званих «навчальних» ролей розв'язати такі завдання:

- залучити всіх учасників заняття до обговорення теоретичних проблем виховання;
- виділити основні аспекти і методи аналізу актуальних проблем конкретної теми або навчального курсу в цілому;
- сформувати позитивне ставлення, інтерес до проблеми, що обговорюється, та ін.

«Забезпечуючи досить жорстку регламентацію пізнавальної діяльності учасників занять при відтворенні ними різних за змістом і призначенням ролей, навчально-рольова гра стимулює і прискорює їхню

активність, сприяє поступовому переходу до пробудження спонтанної, тобто нерегламентованої активності під час застосування складніших і менш регламентованих занять групова дискусія тощо» [15, с. 78].

Структура навчально-рольової гри передбачає наявність трьох типів рольових груп: «генератори ідей», «критики», «арбітри».

«Генератори ідей» відшуковують оптимальні варіанти розв'язання проблемного питання чи педагогічної ситуації, окреслюють різні шляхи їх вирішення, обґрунтовуючи свою відповідь як теоретично, так і на конкретних прикладах.

Функція групи «критиків» полягає в тому, щоб критично і водночас конструктивно аналізувати відповіді «генераторів ідей» (Шахов). З цією метою вони ставлять питання репродуктивного або проблемного характеру, що допомагають уточнити точку зору «генераторів ідей» або розкрити наявні в ній суперечності. На основі аналізу проблемного матеріалу «критики» формулюють власні пропозиції щодо розв'язання питання, або ж коли слушне рішення вже знайдено «генераторами ідей», його чіткіше формулюють і обґрунтовують.

«Арбітрам» надається право спільно прийняти найбільш оптимальне рішення, використовуючи у разі необхідності потрібну довідкову, наукову літературу, періодичну пресу тощо. Крім того, «арбітри» мають оцінити ефективність роботи кожної групи як за змістом (оцінка внеску певної групи у розв'язання проблемного питання, аналіз самого процесу пошуку правильного рішення), так і за доцільністю методичних прийомів (як була налагоджена спільна робота членів кожної групи, характер активності учасників обговорення).

Рольова гра може сприяти розвитку певних особистісних якостей її учасників:

- знижувати ригідність та стереотипність мислення;
- підвищувати здатність до творчості;

- сприяти становленню толерантності у спілкуванні;
- впливати на адекватність самооцінки;
- орієнтувати па самопізнання, самоаналіз та самовдосконалення особистості тощо [11, с. 120].

Однією з ефективних форм є тренінгова форма навчання батьків. Вона розкриває їхню здатність до пошуку нових знань, набуття нового досвіду. Тренінг – це можливість ефективної взаємодії класного керівника і батьків, продуктивна форма їхнього спілкування. Тренінгова форма навчання базується на партисипаторному підході – тобто на методиці участі. Це означає, що всі батьки є активними учасниками процесу навчання, тому всі учасники можуть ділитися й обмінятися між собою інформацією, знаннями і проблемами, а також разом віднайти оптимальне рішення.

«Батьківські тренінги – активна форма навчання батьків, які усвідомлюють наявні родинні проблеми, прагнуть змінити стиль взаємодії зі своєю дитиною, зробити його більш відкритим та викликати довіру, розуміння необхідності набуття нових знань і вмінь у м вихованні. Доцільним при цьому вбачається участь обох батьків у тренінгу. Мета тренінгових занять полягає у формуванні у батьків особистісних новоутворень, покликаних забезпечити належну реалізацію виховної функції як важливого чинника соціального розвитку дітей та учнівської молоді» [5, с. 124].

Тренінгові заняття передбачають розв'язання сукупності таких завдань:

- виявлення й опрацювання проблем, які виникають у процесі виховання дітей;
- розширення наявного у батьків досвіду побудови внутрішньо-сімейних взаємин із дітьми на основі прийняття нових моделей поведінки;

- формування прагнення до підвищення педагогічної культури через соціальну просвіту й самоосвіту [26].

Алгоритм організації навчання батьків на основі тренінгу такий:

1. Діагностика проблеми: визначення кола питань (проблем), які є важливими для роботи з батьками.
2. Добір теми тренінгу, розробка тренінгового заняття.
3. Реалізація тренінг-програми у формі міні-лекцій, практичних вправ, диспутів, рольових (ділових) ігор, розгляду ситуацій, обговорення проблем у групах тощо.

Хід тренінгу можна розподілити на три етапи.

Перший етап: 1. Привітання, знайомство батьків, створення комфортної психологічної установки. 2. Складання разом із батьками правил поведінки під час занять, їх фіксація у письмовій формі. 3. Мотивація батьків: визначення бажаного кінцевого результату, участь кожного з батьків у занятті. 4. Повідомлення теми (проблеми) заняття, коротке ознайомлення із технологією його проведення.

Другий етап – реалізація: вирішення проблеми заняття в ході мозкового штурму, дебатів, рольової гри тощо.

Третій етап: 1. Підбиття підсумків, вироблення єдиного (колективного) рішення щодо шляхів розв'язання проблем. 2. Визначення рівня досягнення кожним учасником поставленої на початку заняття мети участі в тренінгу. 3. Завершення заняття, побажання батькам на майбутнє.

Під час тренінгової роботи можуть бути застосований метод «Виховна ситуація». «Виховна ситуація – це спеціально заданий педагогом стан виховного процесу в середовищі (групі) вихованців; це сукупність зовнішніх і внутрішніх умов, обставин, взаємин, які склалися в даний момент між суб'єктами виховного процесу, які спрямовані вихователем на позитивні зміни у системі міжособистісних відносин і в

особистості кожного з вихованців. Виховні ситуації можуть бути спеціально створеними і непередбаченими» [30, с. 138].

Потужний потенціал ефективності у навчанні батьків має кейс технологія, метою та завданнями якої є:

- формування у батьків навичок продуктивної взаємодії з дітьми.
- формування здатностей, компетенцій, необхідних для толерантного спілкування з дітьми [15, с. 144].

Формою роботи за кейс-технологією також є тренінг. Алгоритм технології проведення тренінгу включає чотири етапи.

На першому етапі педагог об'єднує батьків у мікрогрупи (по 4- 5 осіб), кожна з яких отримує для аналізу конкретну ситуацію взаємодії з дитиною. У змісті усіх ситуацій може бути представлена єдина проблема виховання дітей у сім'ї. Після ознайомлення з кейсом батьки ставлять педагогу запитання на уточнення ситуації чи отримання додаткової інформації.

На другому етапі проводиться груповий аналіз отриманої інформації. Батьки спільно виявляють проблему, виробляють оптимальні рішення, готуються до презентації у великому колі.

На третьому етапі відбуваються презентації варіантів розв'язання: кейсових проблем. Кожна група батьків представляє свій варіант вирішення ситуації та його обґрунтування, відповідає на питання педагога й аудиторії.

Потім проводиться загальне обговорення усіх представлених групами варіантів.

На етапі підбиття підсумків педагог організовує рефлексію своєї діяльності щодо аналізу ситуації, а також представляє загальний аналіз процесу і результатів діяльності тренінгової групи загалом.

Розвитку педагогічної компетентності батьків сприяє технологія «Відкритий простір» [26]. Вона допомагає батькам розкрити сили для співпраці, співтворчості та натхнення, необхідних для вирішення

нагальних проблем. У межах цієї технології всі працюють над тими завданнями, які їм цікаві, і ухвалюють рішення, за які вони готові нести відповідальність. Особливість і унікальність цієї технології полягає в тому, що батьки (під керівництвом фасилітатора – класного керівника) формують план роботи та пропонують питання для обговорення, самі проводять робочі групи й підбивають підсумки. Кожен може бути головним режисером та провідним учасником і має можливість висловлювати думки, організовувати роботу груп чи просто спостерігати за дискусіями.

Технологія «відкритого простору» (ВП) має низку особливостей:

- ВП проводиться з метою вирішення конкретних проблем;
- теми пропонують для розгляду безпосередньо самі учасники, вони не є запланованими заздалегідь;
- кількість тем для обговорення не є обмеженою і залежить лише від бажання учасників;
- кожна запропонована проблема збирає навколо себе групу батьків, які готові вирішувати її у майбутньому;
- після завершення заходу учасники оформлюють звіт із результатами роботи і переліком запланованих подальших дій [36, с. 93].

Таким чином, належним чином організована робота класного керівника з батьками сприяє поліпшенню умов навчання, виховання і розвитку учнів і допомагає створити превентивне виховне середовище, сприятливе для розвитку дитини. А психолого-педагогічні технології, покладені у основу просвіти батьків, спрямовані на створення умов для активізації пізнавальної діяльності батьків, рішення необхідних задач, надання допомоги і підтримки.

Буктрейлерство. Враховуючи появу новітніх інформаційних технологій та методик, одним з найцікавіших трендів останніх років у взаємодії вихователів та батьків є буктрейлер, що являє собою особливий тип реклами книжок, певний засіб пропагування

педагогічних видань серед батьків, коротке відео, що формує візуальний образ книги, відеокліп за її змістом. Головна мета буктрейлера – у яскравій формі та за допомогою візуальних образів повідомити про працю, викликати інтерес, по можливості сформуванню інтригу, та відповідно викликати бажання прочитати її.

«Буктрейлер (від англ. book – книга, англ. trailer – тягач, причіп) – короткий відеоролик за мотивами книги, кліп по книзі. Його особливістю є те, що розповідь про книгу подається в образній, інтригуючій формі. Зауважимо, що ми зупиняємось на буктрейлері саме тому, що метою його створення є спонукання батьків до прочитання психолого-педагогічної літератури щодо навчання, виховання й розвитку дітей. Ще кілька років тому буктрейлери використовували виключно для рекламних цілей, однак із часом такі міні-фільми набули ширшого значення й в освіті. Нині в буктрейлерах виробилася своя унікальна кіномова, що розкриває нові, часом несподівані, якості книжки. Вважаємо, що застосування такої форми у роботі з батьками дітей дошкільного віку є актуальним» [8].

Цінність цієї інноваційної форми роботи з батьками полягає у тому, що буктрейлер одночасно вирішує кілька проблем, зокрема:

- дає змогу цікаво та динамічно повідомити батькам про новинки вітчизняної та зарубіжної літератури щодо виховання дітей;
- спонукає батьків «відірвати» свій погляд від комп'ютерного монітора та відвідати бібліотеку чи книжковий магазин, або, принаймні, зайти через веб-оглядач на сторінку електронної бібліотеки або книжкового інтернет-магазину;
- відкриває нові грані творчості вихователя, а саме дає змогу спробувати себе у ролі режисера відеомонтажу, художника, мультиплікатора тощо;

– вихователі, батьки можуть створювати власні буктрейлери і таким чином, в оригінальний спосіб поділитися своїми враженнями з іншими [13, с. 22].

Отже, основне завдання буктрейлера – розповісти, зацікавити, заінтригувати. І для вихователя – це ще одна можливість запропонувати батькам ту чи іншу книгу щодо виховання дітей в сім'ї. У нашому сучасному суспільстві, яке пронизане новітніми технологіями і бурхливим розвитком, не можна уникати нових викликів, їх треба приймати і активно йти вперед, постійно самовдосконалюючись. Саме тому, вихователю необхідно активно працювати над удосконаленням свого особистого рівня інформаційної та медіакультури, комп'ютерної грамотності. Адже створення буктрейлера вимагає по-перше, креативності, по-друге, відчуття художньої краси та музичного ритму і по-третє, головне, певних знань у галузі комп'ютерних технологій [37, с. 42].

Аби зняти цілісний та гармонійний буктрейлер, як інструменту просування книги, результат творчої діяльності, потрібно діяти за чітким алгоритмом. Цей алгоритм має розроблятися ще на етапі зародження ідеї. Найскладніша задача при створенні буктрейлера – написати його сценарій, придумати сюжетну лінію.

На Заході такі ролики постійно еволюціонують і давно перетворилися на обов'язковий елемент видавничого маркетингу та видавничої культури. Проте в українському просторі ця технологія все ще має характер інноваційності, прогресивності, і сприймається споживачами як ноухау. Саме тому, для батьків, вихователі повинні бути не тільки інформаційними, а ще й духовними навігаторами, професіоналами та експертами інформаційного середовища та складної людської душі, а особливо багатогранного дитячого світу.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукової літератури свідчить, що метою батьків є створення відповідних умов задля повноцінного фізичного та психічного становлення особистості дитини, забезпечити їй відчуття захищеності, рівноваги, довіри, сформувати активне, зацікавлене відношення до навколишньої дійсності. Повна відповідальність за повноцінний розвиток, виховання та освіти дітей лежить саме на батьках. Проте, у сучасному українському соціумі зростає чисельність неповних, конфліктних сімей, а постійна зайнятість батьків у поєднанні зі зниженням рівня їх соціально-педагогічної культури негативно впливають на трансформацію характеру відносин між дітьми та батьками. Саме тому соціальне та соціально-педагогічне просвітництво батьків дуже важливе для сучасного суспільства.

Тому з цієї точки зору співпраця соціального педагога з батьками стає однією з надважливих умов ефективної соціальної та соціально-педагогічної роботи освітнього закладу. Взаємодія соціального педагога з батьками провадиться у двох основних напрямках: з колективом батьків та індивідуально. Багаторічна практична діяльність продемонструвала найбільш результативні її форми: загальні та класні збори батьків, колективні та індивідуальні консультації, бесіди, лекції, конференції, відвідування сімей учнів, оформлення різних за формою та змістом текстових матеріалів, фотомонтажі, виставки робіт учнів. Батьків долучають до участі в організації навчально-виховного процесу такими засобами: керівництво гуртками, виступи перед батьками і дітьми, підготовка та участь у проведенні позакласної та позашкільної роботи з учнями і т.д.

Під час співпраці з батьками з різних типів сімей соціальний педагог має враховувати їх особливості та застосовувати відповідні технології соціально-педагогічної діяльності. Найбільш продуктивними з них є: соціальна діагностика, соціальна профілактика, соціальна реабілітація, соціальна корекція, соціальна терапія. Такі технології дають змогу виробити індивідуальний підхід до кожної сім'ї та надати практичну допомогу у розв'язанні проблем кожної конкретної сім'ї.

Освітні заклади мають можливість та обов'язок надати підтримку батькам, організовуючи при школі батьківські університети, лекторії, конференції, семінари, об'єднання батьків, тобто виконуючи роль центрів соціально-педагогічної просвіти та консультування. Саме від узгодженості та координованості співпраці сім'ї та закладу освіти залежить комплексність та результативність процесу виховання в дитині різносторонньої особистості. При чому, така взаємодія є напроцуд важливою протягом усього процесу навчання та на різних його етапах має різні завдання.

Поряд із традиційними формами та методами соціально-педагогічної просвіти батьків, застосовуються і нетрадиційні, інноваційні форми роботи. Їх різноманіття залежить від креативності педагогічного колективу і бажання втілювати ці форми у життя. Прикладом нетрадиційних форм роботи з батьками можуть бути: вернісажі, спільне оформлення альбомів, спільна цікава справа тощо.

До інноваційних форм також можна віднести: звукові листи, бібліотеки відеоматеріалів з різних проблемних питань, школи взаємодопомоги, електронні міні-бібліотеки, інтернет-сайти для батьків, демонстрація фільмів, тренінги, 10-12 хвилинні стрічки, що ілюструють конкретні ситуації, взяті з повсякденного спілкування батьків та дітей, презентації і прем'єри книг, «interaction room» та буктрейлери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акопян Л. Програма взаємодії з родиною / Л. Акопян // Вихователь-методист дошкільного закладу. – К., 2009. – №11. – С. 4-16.
2. Алексеєнко Т.Ф. Концептуалізація соціально-педагогічних основ сучасного сімейного виховання: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05 – соціальна педагогіка; 13.00.07 – теорія і методика виховання; ІПВ НАПН України / Т. Алексеєнко – К., 2017. – 573 с.
3. Балл Г.О. Діалогічна взаємодія у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи: Кн. для вчителя / За ред. Г.О.Балла, О.В. Киричука, Р.М. Шамелашвілі. – К.: ІЗМН, 1997. – 136 с.
4. Батьківство в радість: тренінговий курс з формування батьківської компетентності / Програма "Родина для дитини" в Україні; ШООД АПН України; ДСССМ; Державний ін-т розвитку сім'ї та молоді / Г.М. Лактіонова (авт.-упоряд.), І.Д. Зверева (авт.-упоряд.). – Вид. 2-ге, перер. і доп. – К.: Фенікс, 2009. – 360с.
5. Безрукова А. Сутність, складові та формування педагогічної культури батьків / А. Безрукова // Молодь і ринок. – 2016. – № 2. – С. 122-126.
6. Бех І.Д. Виховання особистості. Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / І. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.
7. Букина Н.Н. Образование родителей в контексте неформального подхода / Н.Букина // Человек и образование

- [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/obrazovanie-roditeley-v-kontekste-neformalnogo-podhoda>
8. Варданян М.В. Буктрейлер як засіб підвищення читацької активності майбутніх учителів початкової школи у навчанні дитячої літератури / М. Варданян [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=ITZN_2018_64_2_6
 9. Веремей Л.Ф. Маленькі таємниці виховання дитини в українській родині / Л. Веремей. – К.: ПоліграфКонсалтинг, 2004. – 89 с.
 10. Вражнова А.С. Активные формы сотрудничества классного руководителя с родителями учащихся / А. Вражнова [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://scienceforum.ru/2017/article/2017032217>
 11. Горноста́й П.П. Рольова компетентність і адаптивність особистості / П.П. Горноста́й // Гімназія на зламі століть: Практико-зорієнтов. посібн. – К., 1999. – С. 116-123.
 12. Грицкова Ю.В. Основні форми просвітницької роботи з батьками у другій половині ХХ сторіччя / Ю. Грицкова // *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, 2006. – Вип. 12. – С. 49-53.
 13. Гурнік Л. Використання традиційних та нетрадиційних форм взаємодії із батьками дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / Л. Гурнік // Вісник № 14 кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти РОІППО за 2014 рік. – Рівне, 2014. – С. 4-23.
 14. Етапи підготовки та проведення батьківських зборів: метод. поради. [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<https://vseosvita.ua/library/etapi-pidgotovki-ta-provedenna-batkivskihzboriv-38896.html>

15. Іова В.Ю., Красномовець Л.В. Інноваційні методи виховання. Навчально-методичний посібник / В. Іова, Л. Красномовець. – Кам'янець-Подільський: П.П. Мошак М.І., 2006. – 192 с.
16. К. де Віт. Співпраця між школою і батьками. У інтересах дитини / К. де Віт // Постметодика. Нідерландська освіта. – 2009. – № 5-6 (89-90). – С. 69-76.
17. Карамушка Л.М. Психологія управління закладами середньої освіти / Л. Карамушка. — К.: Ніка-центр, 2000. – 332 с
18. Карнаухова М.В. Психолого-педагогическое просвещение как фактор развития педагогической культуры родителей / М. Карнаухова // Педагогическая наука: история, теория, практика. – 2008 – №12. – С. 170-176.
19. Кириченко В. І., Ковганич Г. Г. Навчання батьків у школі: яким йому бути в сучасних умовах? / В. Кириченко, Г. Ковганич // Довідник директора школи. – 2015. – №7-8. – С. 24-35.
20. Кондрацька Н.М., Клепач М.М., Шабловська А.Р. Психологопедагогічна просвіта як фактор розвитку педагогічної культури батьків / Н. Кондрацька, М. Клепач, А. Шабловська // Технології навчання – 2015. – №14. – С. 65-72.
21. Кузьмінський А.І. Педагогіка родинного виховання: Навч. посіб. / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – К.: Знання, 2006. – 324 с.
22. Ліщук В.С. Школа сімейного виховання: Посіб. для батьків дошкільників та соц. педагогів / Під заг. ред. Г.М. Лактіонової та ін. – К.: ВКТФ «Кобза», 2002. – 107 с.

23. Любчак Л.В. Родинна педагогіка: Курс лекцій: Посібник. – 2-е вид., доп. / Л.В.Любчак. – Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2012. – 150 с.
24. Методичні рекомендації з проведення тренінгових занять для підготовки освітнього персоналу до розвитку організаційної культури в умовах соціальної напруженості / Л.М. Карамушка, О.В. Креденцер, К.В. Терещенко [та ін.]; за ред. Л.М. Карамушки. – К.: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2018. – 49 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/712898>
25. Методичні рекомендації по роботі з батьками. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-po-roboti-z-batkami-128043.html>
26. Мистецтво ефективного спілкування з дитиною: тренінг з батьками. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://docs.google.com/document/edit?hgd=1&id=1f6NSHgqyL6y5my6KNE0abNrdgqfCTGI9pR1eR5LRIys>
27. Нагула О. Л. Батьківська компетентність як чинник психічного розвитку дитини / О. Нагула // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2012. – Вип. 5. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_5_44.
28. Образование родителей и школа: Учеб. - метод. пособие / Под ред. Л.Г. Петряевской. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 120 с.
29. Організація просвітницької роботи з батьками дошкільників: Збірка / За ред. Гурець М.М., Скрипа А.В. – Глухів: Відділ освіти Глухівської міської ради, 2015. – 62 с.
30. Оржеховська В.М., Кириченко В.І., Ковчанич

- В.Г. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології, моделі: навчальний практико-зорієнтований посібник / В. Оржеховська, В. Кириченко, В. Ковганич. – Х.: Точка, 2007. – 192 с.
31. Постовий В.Г. Сім'я і школа: проблеми виховання дітей: / В.Г. Постовий, О.А. Невмержицький; МОН України, АПН України, НПУ ім. М.П. Драгоманова [та ін.]. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. – 355 с.
 32. Постовий В. Г. Сучасна сім'я і її педагогіка / В. Постовий. – К.: Освіта, 1994. – 64 с.
 33. Програма формування педагогічної культури батьків / В.Г. Постовий [та ін.]; ред. В. Г. Постовий; ДЦССМ, ІПВ АПН України. – К.: [б. в.], 2003. – 108 с.
 34. Радчук Г.К., Тіунова О.В. Сімейне виховання. Освітній тренінг для батьків: навчально-методичний посібник / Г. Радчук, О. Тіунова. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 120 с.
 35. Рацул А. Проблема сімейного виховання в педагогічній концепції А.С. Макаренка / А. Рацул // Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 12. – С. 255-261.
 36. Родинне виховання: сучасні підходи / упоряд.: Т. Вороніна, О. Мельник. – К.: Шк. світ, 2010. – 109 с.
 37. Родинне виховання: Школа і сім'я – виховуємо разом: посібник / упоряд.: О. Хромова, Т. Бишова. – К.: Шк. світ, 2007. – 99 с.
 38. Сагуйченко В.В. Сім'я і школа: Соціальне партнерство / В.В. Сагуйченко // Aktualne naukowe problemy. Rozpatrzenie, decyzja, praktyka. 29.06.2015 – 30.06.2015, Gdansk, Polska. – С. 99-101.

39. Сім Я або виховання в родині: навч. посіб. для студ. пед. спец. ун-тів з теорії та практики родин. виховання. / уклад. Шевчук М.О., Осаволюк О.А., Семенець Л.Г.; Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин: РВВ НДУ ім. М. Гоголя, 2009. – 112 с.
40. Ушинський К. Д. Про сімейне виховання / К.Д. Ушинський; упоряд. О.Т. Губко. – К.: Радянська школа, 1974. – 151 с.
41. Федяєва В.Л. Сімейне виховання в історичній ретроспективі (друга половина ХІХ-ХХ століття) / В. Л. Федяєва. – Херсон: РІПО, 2010. – 347 с.
42. Цуркан Т.Г. Організація педагогічної просвіти батьків в умовах сучасної школи / Т. Цуркан // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2014. – Вип. 16. – С. 183-194.
43. Яценко Т.С. Активне соціально-психологічне навчання: теорія, процес, практика: Навч. посіб. / Т. Яценко. – Хмельницький: Вид-во НАПВУ, 2002. – 792 с.

ДОДАТКИ

Додаток А
КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Ляшко Аліна Олександрівна,
 учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна добродієність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної добродієності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягти власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної добродієності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної добродієності.

04.03.2020 р.
 (дата)

Аліна
 (підпис)

Аліна ЛЯШКО
 (ім'я, прізвище)